

Om Columbia-sociologin

JAG LÄRDE MIG sociologi på 40-talet och var kanske mest aktiv under 50-talet. Det var då som jag var vid Columbia universitetet. Det var inte mitt första jobb i Amerika, eftersom jag hade studerat i mellänvästern vid University of Minnesota på slutet av 40-talet och i början av 50-talet. Jag skaffade mig en ganska god uppfattning om vad som utgör traditionell amerikansk sociologi redan då: den som fanns vid Chicago, som hade grundats av Albion Small, och framför allt den som hade funnits i Michigan, som hade börjats med C.H. Cooley. När jag kom till Columbia 1953 var det mycket som var nytt för mig. Jag hade ju en svensk utbildning från Uppsala och en amerikansk utbildning från mellänvästern. Stjärnorna var Robert Lynd, Paul Lazarsfeld och Robert Merton. Några av deras mest kända elever var Philip Selznick och Seymour Martin Lipset, som i sin tur hade en elev som hette Immanuel Wallerstein. Lazarsfeld hade en lång rad elever som Charles Y. Glock, Allan Barton och Hanan Selvin. Tillsammans med Robert Merton lärde han upp flera sociologer av vilka de främsta låg i nivå med James Coleman, som dog i cancer innan han hunnit få Nobelpriset. Juan Linz var också där och tog sin examen. Mertons elever inkluderade David Sills, Ralph Ginsburg, Gillian Lindt och Harriet Zuckerman (som blev hans andra hustru). Där fanns också Kingsley Davis och Herbert Hyman, den senare en stor forskare vid Bureau of Applied Social Research. Hyman hade också en bra elev som hette C. Wright Mills. Och så fanns Bernard Barber vid Barnard College.

Columbia-universitetet var 200 år gammalt och hade den vanliga amerikanska strukturen med ett par college – ett för pojkar och ett för flickor. Det för pojkar hette Columbia College och det för flickor Barnard College. De är båda co-educational nuförtiden, men på den tiden var de var för sig. Det var 4-åriga institutioner där man var lite styvfar för studenterna. De bodde där och man tog hand om dem. Studenterna var bara 16–17 år gamla när de kom, och 21 när de slutade.

Columbia var också ett forskningsuniversitet. Det var i själva verket en mycket stor skola vad gäller högre utbildning; doktorand- och mastersutbildning var i själva verket mycket större än grundutbildningen. Det var alltså en omvänd pyramid. Det hela fungerade endast delvis, och just när jag kom dit hade man brutit upp grundundervisningen. Man hade lämnat över en stor del av denna till en nyöppnad skola i "General Studies"; dit man kunde komma i olika åldrar med lite olika ambitioner eller från något europeisk universitet.

Den mest prestigefyllda delen av Columbia var helt klart "Graduate School". Herbert Hyman var ex vid Graduate School medan Bernard Barber var vid Barnard College i General Studies. C. Wright Mills var vid Columbia College. Han var intressant i den meningen att han inte ville ha så mycket med Graduate School att göra. Han ville inte ha några doktorander. Han resonerade ungefär så här: "Jag har väldigt väsentliga kunskaper om samhället och de vill jag delge dem som kommer att spela en viktig roll i samhället – och det är för sjutton inte de som går och blir doktorander i sociologi! Vad som är viktigast för nyblivna sociologer är i vilken skola de skall ta jobb i, och det är ointressant. Här vid Columbia utbildas däremot också den blivande amerikanska eliten av advokater, affärsmän, politiker, läkare etc. Jag vill ägna min tid åt de senare och inte åt sociologer som går i Graduate School".

Trots att detta var en respektabel åsikt, var C. Wright Mills en fantastisk individualist. Han kom till universitet på motorcykel – en tysk BMW, som var mycket ovanlig på den tiden i New York. Hemma skrev han sina böcker på vinden på ett stort arbetsbord, som var uppdelat i olika avdelningar. Om boken hade nio kapitel, så hade han nio avdelningar på sitt bord. Mitt på bordet låg en bräda, och på andra sidan brädan låg de böcker som han ville citera i det kapitel han höll på med (även om han skrev på alla kapitel ungefär samtidigt). Böckerna på bordet var sällan hela böcker; han hade rivit ut de sidor som var intressanta och kastat resten.

En annan person vid Columbia var Fritz Stern, som var redaktör för *Science & Society*, vilket under 30-och 40-talen var den ledande marxistiska tidskriften i Amerika. Och så fanns Mirra Komarovsky på Barnard College som stod för feminismen. Vi hade i själva verket ganska mycket marxism och feminism även på den tiden. Så det känns inte alls så ovanligt för mig att gå på sociologisk konferens nuförtiden och se all postmarxism och feminism – sådant fanns alltså redan på 50-talet i vår miljö.

Många vid Columbia var deltidare och framför allt på skolan i General Studies, som var öppen för alla New Yorks intellektuella. Många rekryterades för att undervisa på deltid, och det blev en väldigt spännande grupp. Där fanns exempelvis Daniel Bell, som var labour editor för *Fortune Magazine* och som bevakade fackföreningsrörelsen. Han skrev en bok som hette *The End of Ideology* (1960), en titel som sedan dess legat som en kvarnsten runt halsen på honom. Där fanns också Herbert Marcuse, mest känt från studentrörelsen på 60-talet. Han föreläste om "one-dimensiond man" (se Marcuse 1964). Marcuse föreläste mest sent på kvällarna för studenter som gick på skolan i General Studies. En annan professor var Siegfried Kracauer, den förste store filmsociologen.

Det fanns även en del andra intressanta människor från Europa som Amitai Etzioni, som kom från Tyskland, Guenter Roth också från Tyskland, Johan Galtung från Norge och Bo Anderson från Uppsala. Att Bo Anderson kom dit berodde på att jag fick chansen att nominera två personer från Skandinavien på villkor att en skulle vara en matematisk sociolog (det var Lazarsfeld som var intresserad av matematisk sociologi). Det blev Johan Galtung och Bo Anderson, som var en docent i Uppsala. Bo blev kvar i Amerika och är vid Michigan State University idag. Johan Galtung, å andra sidan, har ett visitkort som gör att man tror att han

är professor vid fyra olika universitet i olika delar av världen. Han ville inte fastna vid ett enda ställe.

Vi hade även några gästprofessorer från Frankrike som hållit på med Renault-fabrikerna, vilket var intressant. Ralf Dahrendorf som var professor i Konstanz kom också till Columbia – och blev senare kommissionär i EG (som det hette på den tiden) och rektor för London School of Economics. Dahrendorf blev omsider adlad. Vi hade också en del stipendiater, bl annat Renate Heinz, en tysk sociolog, och Erik Allardt, som skulle bli en slags sakkunnig i skandinavisk sociologi. I all korthet: Columbia utgjorde en intressant och spännande miljö med alla dessa människor, som var i olika stadier av sina karriärer och som nu stötte samman.

För att kunna förstå det unika med Columbia måste man avgränsa Colombia-sociologin gentemot den övriga amerikanska sociologin. Först gentemot den i mellanvästern, som utgjorde den ursprungliga sociologin i USA (Small, Cooley och Ross). Dessa tidiga sociologer var originellt amerikanska. De hade visserligen goda kontakter med Europa, men de utgjorde ändå en genuint amerikansk tradition. Däremot så var vissa av deras samtida amerikanska kollegor, som Sumner vid Yale och Giddings vid Colombia, snarare ekon av olika europeiska intellektuella rörelser och inte alls så intressanta.

Av de tidiga amerikanska sociologerna var Cooley vid Michigan den mest originella. Strax efter sekelskiftet myntade han begreppen "primary group", "the looking class self" och liknande. Det första betecknar alltså sådana grupper som är först på plan att ta hand om oss när vi föds, som lär oss språk, som lär oss hantera våra aggressioner, och som lär oss hur vi skall se på verkligheten. Genom dessa grupper blir vi det vi inte var när vi föddes, nämligen människor. Notera att en sådan här uppgift kan bara utföras av de här grupperna. Den kan inte övertas av några byråkratiska institutioner eller av marknaden. I Cooleys böcker *Social Organisation* (1909) och *Human Nature and the Social Order* (1902) finner vi en bild av människan som beroende av delade värden – av normer i barndomens uppväxksamhälle och i närmiljö (den s k lilla världen). Den här uppfattningen är faktiskt mycket mera sofistikerad än individualismen från upplysningstiden och den franska plus amerikanska revolutionen. I den senare traditionen ser man ju snarare människan som en varelse med en naturlig förmåga för att kunna resonera, och det är den traditionen som blivit till ideologi. Den andra uppfattningen fanns alltså långt innan Columbia. Teorin bakom denna kom även från George Herbert Mead i Chigaco, en socialfilosof som var verksam på 20- och 30-talen och var ett unikt och tidigt amerikanskt bidrag till sociologin. Det finns ingenting i den europeiska traditionen som motsvarar dessa slags idéer.

Chigaco sociologin innefattade ju också andra än Mead, som faktiskt var filosof. Här uppstod den typiska amerikanska sociologin med böcker som *The Ghetto* (1928) av Louis Wirth, *The Gang* (1926) av Frederic Thrasher, osv. Det var särskilt den urbaniserade amerikanska verklighetens sociala problem som den berömda Chigaco-skolan ägnade sig åt. Mot denna bakgrund utvecklades emellertid vid Columbia en helt annan typ av sociologi, och detsamma gällde vid Harvard-universitetet. Chigaco

förlorade så småningom sin centrala ställning i amerikansk sociologi och ersattes av Colombia och Harvard.

Den äldsta av de tre stjärnorna vid Columbia hade också varit ute och tittat på lokala samhällen och deras problem. Det var Bob Lynd, som på 30-talet kallades för Mr. Sociology. Han var välkänd genom tidningsartiklar och radio, såväl innanför som utanför universitetet. Han hade studerat "Middletown" – den nyamerikanska livsstilen i småstaden. Han skrev två böcker om Middletown, varav den första skrevs på 20-talet och gav en ganska idyllisk bild utav Amerika – även om det fanns många störande nyheter, t ex bilar (Lynd och Lynd 1929). Den andra boken skrevs under depressionen och hette *Middletown in Transition* (1937). Här finns det mycket mera av kritisk analys och man märker att Lynd har inspirerats av en större, bredare samhällskunskap med marxistiska förtecken, som gjorde att han kunde göra en klassanalys av det amerikanska samhället. Han skrev också en inflytelserik bok som kom ut 1939, med titel *Knowledge for What?*, i vilken han talade om samhällsvetenskapens roll i politiken. Han skrev t ex att "Nazi power-politics has stripped the social sciences in Germany of their intellectual freedom, while professors-in-uniform in Italy have been forced to betray their heritage by solemnly declaring the Italian population to be of Aryan origin. This is a critical time for social science" (Lynd [1939] 1964: 1). Dessa italienska akademiker hade alltså räddat sin intellektuella heder genom att säga att italienare var arier. Det finns många sådana här exemplen från den här tiden.

Vid ungefär samma tid [som Lynds bok kom ut], publicerades en mycket tjock lunta av Talcott Parsons som hette *The Structure of Social Action* (1937) och som hade precis samma utgångspunkt. Budskapet var att det är något fel med det system som vi har. Båda dessa böcker – skrivna av två ganska olika personer – innehåller egentligen en ganska liknande kritik av det som vi idag skulle kalla nyliberalism.

Det är uppenbart att Lynds bok skrevs under depressionen. I depressionens USA fanns det ingen brist på näring i åkerjorden, ingen brist på maskiner i fabrikena, och ingen brist på jordbruksarbetare, fabriksarbetare och ingenjörer. Men ändå spred sig svält, fattigdom och allmän olycka. Viktiga delar av samhällssystemet hade helt enkelt brutit samman. Lynd skrev, "[f]or it is the intractability of the human factor, and not our technologies, that has spoiled the American dream; and the social sciences deal with that human factor" (Lynd [1939] 1964:4). Samhällsvetenskaperna hade inte gjort sitt jobb utan bara accepterat den amerikanska kapitalismens antaganden om samhället. "This over-ready acceptance of the main assumptions of the going system has been a source of confusion and embarrassment of the social sciences as that system has become highly unmanageable since the World War, and particularly since 1929" (Lynd [1939] 1964:4). Lynds recept mot det här var att man måste komma bort från teorin om den Osynliga Handen och istället utveckla en teori om social planering. Han går ganska långt med det här och menar att det behövs "extensive planning and control of the individual".

Det var många som höll med Lynd på den här sidan av Atlanten och om man läser Talcott Parsons bok samtidigt så finner man ungefär samma resonemang, fast hans analyser är mera sofistikerade från en idéhistorisk synvinkel. Slutsatsen är dock den

samma: man kan inte låta en enkel teori om tillgång och efterfrågan styra samhället. Den samhälleliga handlingsrepertoaren styrs utav betydligt mera komplicerade saker. Parsons sökte inte stöd för sina åsikter i den amerikanska verkligheten utan valde istället ut klassiska sociologer som Durkheim och Weber, och visade att också dessa haft den här kritiken.

Tillbaka dock till Columbia. Där hade man en mera praktisk synvinkel på saker och ting. Lynd ville ha en sociologi som handlade om Stor Social Ingenjörskonst. Det blev faktiskt fyra avhandlingar i den här traditionen. En handlade om Tennessee Valley Authority och skrevs av Philip Selznick (1949). Och i en analyserades socialistiska experiment i Kanada – i Seymour Martin Lipsets doktorsavhandling från 1949 (publicerad 1950 som *Agrarian Socialism*).

Lynd var en kännare av det amerikanska samhället och samtidigt profet för social ingenjörskonst; han var en magnet som drog åt sig många studenter med likartade intressen som ville komma och doktorera i Lynds anda. Som Lynd-passionerad person fick jag överta ett av hans avhandlingsämnen. Ett ämne som jag aldrig skulle delat ut till någon, det handlade om Kol- och Stålunionen. Studien gjordes av en man som hette Louis Lister. Verket blev mycket uppskattad; man tyckte detta var fin sociologi (Lister 1960). Det var alldeles tydligt att på 50-talet utgjorde forskning av sådan här storskalig planering ett av samhällsvetenskapens stora ämnen. Man glömmer lätt bort Lynd när man pratar om Columbia och det hela brukar mest handla om Lazarsfeld och Merton. Men för oss som var där, var Lynd en stor man och en profet.

Lynd var också angelägen om att få in folk i fakulteten som hade en viss förståelse för hans åsikter; och han blev därför mycket entusiastisk när han hörde talas om en socialist från Wien, som hette Paul Lazarsfeld och som eventuellt kunde anställas. Lazarsfeld togs alltså till Columbia med förhoppning om att han skulle fortsätta Lynds typ av arbete, men han ägnade sig istället åt helt andra saker. Och så var det Robert Merton som hade skrivit sin första uppsats i den marxistiska tidskriften *Science & Society* – så Lynd hade stora förhoppningar när han anställde honom. Merton, var det tänkt, skulle fortsätta den marxistiska traditionen. Inte heller denna gång blev det så lyckat för Lynd. Och när så jag kom från Sverige, blev han väldigt intresserad, även om han inte hade någonting att göra med min utnämning. Vi pratades dock vid, och han tyckte det var intressant med Sverige och dess sociala planering. Han tyckte att jag hade alla de rätta åsikterna. Han kunde inte begripa när jag sa att jag var borgerlig, inte socialdemokrat. ”Du ligger långt till vänster om demokraterna”, sa han. ”Ja visst” sa jag – och så var det också; hela skalan var så förskjuten i USA att med borgerliga värderingar från Sverige hamnade man långt till vänster om det etablerade vänsterpartiet i USA. Så jag blev accepterad av Lynd.

Merton hade studerat vid Harvard där han stött på en mycket europeiserad tradition av sociologin. I förordet till sin bok *Social Theory and Social Structure* (1968) skriver han om sin mentor i Harvard. Merton hade både en mentor vid Harvard och en vän. Hans mentor var Pitirim Sorokin och vännen Talcott Parsons. De var egentligen båda hans lärare, men han såg det inte så. Så här skrev han om Sorokin: ”Before he became absorbed in the study of historical movements on the grand scale

as represented in his *Social and Cultural Dynamics*, Pitirim A. Sorokin helped me to escape from the provincialism of thinking that effective studies of society were confined within American borders and from the slum-encouraged provincialism of thinking that the primary subject-matter of sociology was centered in such peripheral problems of social life as divorce and social delinquency. I gladly acknowledge this honest debt, still not discharged" (Merton 1968: xiii). Det här är bara en mening i förordet – en enda lång mening – där man kan se hur Merton dels tar avstånd från Chigacoskolan, som ägnade sig åt att studera sociala problem, dels från Sorokins så kallade "Grand Theory." Grand Theory var inte ett begrepp som fanns på den tiden – vi kallade det för makroteori – utan ett begrepp som C. Wright Mills förde in (Mills 1959).

Vad var det då för Grand Theory som Merton tog avstånd ifrån, samtidigt som han tackade Sorokin för att denne hade introducerat honom till klassisk europeisk sociologi? Det var Sorokins idéhistoria – hans stora teori om hur det svänger inom samhällen från sinneskultur till idékultur. I sinneskulturen har symboler och kulturen en klar och nära knytning till sinnena; det är det materiella och känslorna som gäller. I idékulturen däremot är flertalet symboler avlägsna från känslorna; de innehåller symbolvärlden från den andliga världen. I sinneskulturen är aktiviteter utåtvända – i idékulturen är de inåtvända.

Sorokins arbete *Social and Cultural Dynamics* kom ut i tre band under åren 1937–41. Här försökte han visa hur den västerländska kulturens olika delar fluktuerat mellan sinneskultur och idékultur, och han tabellerade dessa fluktuationer. Här hade exempelvis ett långt kapitel om hur filosofi och kunskap har fluktuerat sedan de gamla grekerna. Sorokin hade också en assistent, som alltså hette Robert K. Merton. Merton tyckte väldigt illa om att i all hast innehållsklassificera olika filosofiska verk och sedan placera in dem på en kurva som visade hur mycket som var idékultur respektive sinneskultur. Merton blev dock så intresserad av sin uppgift att vetenskapssociologin skulle förbli en av hans specialiteter.

Sorokin blev alltså också en sådan där profet som man trodde kunde förutsäga framtiden, och en del trodde att han förutsagt Hitler genom sin teori om att stora slitningar kan uppstå i samhället när det går från sinneskultur till idékultur. I sista fasen, då man överger en sinneskultur finns det väldigt mycket våld och blod i kulturen; och det var precis det här som Sorokin betonade på 30-talet. Det var många som tyckte att det här var en fin diagnos. Som den stora profet han var, så förutsåg han också den nya idékultur som skulle komma efter nazismen.

Man blir lätt nostalgisk när man sitter i Amerika, och jag brukade tänka på en gammal låt som jag hörde när jag var student i Sverige och som passade väldigt bra in på Sorokins teori. "En gång skall det vara sommar, har visorna tänkt, en dag skall det tornas rymd över landen. Rätt mycket skall varda krossat som vida har blänkt, men människorna skola lyftas i anden". Det där stämde väldigt bra in på Sorokin, tyckte jag.

Merton ville inte veta av mera dumheter av Sorokins typ. Han utvecklade istället en betydligt mera nära och hanterbar typ av sociologi, som han kallade för middle-

range sociology (se Merton 1968). I denna fanns det väldigt mycket av Columbias handfasta och fortfarande relevanta del. Det finns många exempel på middle-range teorier, inklusive en del som Merton utvecklat tillsammans med Lazarsfeld. Lazarsfeld var t ex intresserad av att forska kring tidningsläsning, men det blev mest tråkiga tabeller: den och den personen läser den och den typen av tidningar, osv. Det var inget som helst lyft i det hela. Merton lyckades dock med konststycket att passa in det här i en middle-range teori; det finns två typer av tidningsläsare: *cosmopolitans* och *locals* (Merton 1968:441–74). De förra ser det mera universiella i nyhetsflödet, och vill veta hur det går för riket, för nationen och för världen; medan de senare bara vill veta hur det går för det lilla lokalsamhället. Det var detta och ingenting annat som Merton bakade in i tidningsanalysen. Han använde alltså en stor europeisk teori för att liva upp ett ganska trist tabellmaterial om vilka som läste vilka tidningar på Long Island. Mertons analys gjorde att rapporten förvandlades till underbar läsning – och det hela utgjorde ett slags bevis för vad man kunde åstadkomma med middle-range sociology. Det finns många andra teorier som man också skulle kunna ta upp. Den mest kända är Mertons analys av anomie (se Merton 1968:185–248). Här använder sig Merton av den tidige Parsons, men mest av Durkheim.

Den del av middle-range sociology som var mest användbar för studenter och doktorander vid Columbia var vissa terminologier och teorier, som var otroligt enkla. Ta t ex den sociologiska frågan, vad är människan, vem är du? Svaret är inte att du är aggressiv eller undergiven, för då är det psykologi. Svaret är istället att du är professor, även en man, en make, osv. Detta kallas för *statusuppsättning*. Har man inte blivit professor utan gått genom en annan utbildning och diverse positioner, så har vi en *statussekvens* – ytterligare ett exempel på enkel terminologi. Professorn, maken eller mannen spelar olika roller – en kollegial roll bland alla andra professorer, en annan för studenter och en tredje vis-a-vis universitetsadministrationen. Man har inte bara en statusuppsättning utan även en *rolluppsättning*.

Ett annat ex är Herbert Hymans intervjuundersökningar, vilka Merton gjorde teoretiskt intressanta genom att knyta dem till socialantropologin. Bakgrundsfaktorer i en intervjuundersökning lyftes på detta sätt upp teoretiskt och passades in i Mertons strukturalism. Eftersom jag är funktionalist, så passade det här mig bra. Enkel kommersiell forskning kring demografiska bakgrundsfaktorer, kunde alltså plötsligt lyftas upp till en mera teoretisk och intressant nivå.

Ett annat mycket enkel grepp som Merton använde sig av var SED, engelsk förkortning av *Socially Expected Duration* (Merton 1984). Den formella definitionen av detta begrepp har att göra med de ömsesidigt föreskrivna eller gemensamt definierade förväntningar om tidsutvecklingen som finns inbyggda i olika sociala struktur. En stor del av Mertons arbete gick ut på att försöka bygga in tid i den sociala strukturen. Vissa sociala företeelser är långa, andra är korta. Äktenskapet förväntas vara långt, tills vidare anställningen ganska långt, och projektanställning ganska kort. Allt detta med långa och korta tidsperioder har teoretiska egenskaper som är väldigt viktiga. Man kan ex bygga upp den sociala strukturen av politiska fenomen kring mandatperioden. Marknaden kan baka in framtiden i samtiden. Här

har vi alltså ytterligare ett väldigt enkelt begrepp, som också är användbart i rent empirisk forskning.

Alla var vi medvetna om hur enkelt det hela var, men Merton lyckades ändå lyfta upp det till en mycket elegant nivå. Hans föreläsningar handlade om sådana här enkla ämnen och de var välbesökta. När Bob Lynd mot slutet av sitt liv kanske hade 8–10 studenter, hade Merton 60–80 studenter på sina föreläsningar. Han kom in i tweedkavaj och med pipa i mun, och så började en lysande föreläsning utan avbrott. Han var helt fascinerande. En del utav oss – det vara inte bara studenter utan även lärarna – gick ibland därifrån och undrade vad det egentligen var som vi just hade hört. Det var så otroligt enkla saker. Låt mig också nämna att Merton var mycket angelägen om att all framställning skulle vara estetiskt tilltalande. Han skrev och skrev om; det hela skulle vara lättläst och elegant, och naturligtvis förankrat i den europeiska sociologiska traditionen.

Lazarsfeld var helt annorlunda. Han var ingen elegant person, utan en ganska jovialisk jude från Wien. Merton var också jude (från Philadelphia), men det talade han inte om. Han hade bytt namn till ett anglosaxiskt namn, och han gjorde aldrig någon referens till sin bakgrund. Men de två fann varandra i en mycket ovanligt typ av intellektuell partnerskap och vänskap.

Lazarsfeld hade varit socialpsykolog i Wien, och var medförfattare till en känd undersökning som är mycket aktuell även idag: *Die Arbeitslosen von Marienthal* (1932). Tillsammans med Marie Jahoda och Hans Zeisel studerade Lazarsfeld arbetslösa i den lilla staden Marienthal och kom fram till detsamma som vi nu upptäcker i Sverige i arbetslöshetens tider, nämligen vad folk gör när de är arbetslösa. Ni har kanske märkt att det redan nu i Stockholm finns två köer på gatorna: en kö med portföljer, som går ganska fort, och en annan som går betydligt långsamt på gatorna.

Lazarsfeld hade forskat kring den nya mediavärlden – radio, tidningar, annonser – vilken var stor på den tiden i den amerikanska konsumtionssamhället. Han blev särskilt fascinerad utav radio och grundade Office of Radio Research för att hjälpa både radiobolag och annonsörer på radiobolagen att hitta rätt. Därefter kom Bureau of Applied Social Research (BASR), som fick plats på Columbia universitets bakgård. Det blev aldrig riktigt integrerat i universitetet – man var väl inte riktigt säker på om det här var ett av Lazarsfelds berömda skämt eller om det här ämnesområdet var något att ha.

Lazarsfeld fick in pengar för att göra sina undersökningar om konsumtionsvaror, om val av skjorta och tvål, osv. Egentligen ville han göra undersökningar om politiska val, och han tog samma metoder och fick med tiden igång en serie valundersökningar. Idén var att systematiskt skapa ett eget källmaterial av relativt hårda data. Lazarsfeld var medveten om den humanistiska traditionen i samhällsvetenskapen och visste att historikerna hade sina källmaterial. Han tänkte ungefär så här: ”Jag har också ett källmaterial; men skillnaden mellan mitt och ditt källmaterial är att jag har systematiskt skapat mitt eget källmaterial, medan du din stackare måste plöja genom arkiven för att hitta något som möjligen kan vara relevant. Allt material i mitt arkiv är relevant”. Mycket av denna slags forskning gjorde att det blev lättare för

Lazarsfeld att umgås med Merton. Han fick in organiserad forskning i universitetet, alltså byråkratiskt organiserat forskning, genom sin Bureau of Applied of Social Research. Han levde på forskningskontrakt – uppdragsforskning alltså – snarare än på forskning som kom via fakultetsanslag och stiftelseanslag. BASR var byråkratiskt organiserat, och låg i ett ganska fint litet hus, där små genier träffades på eftermiddagen och satt långt in i natten och skrev om sina data. De hade också kodkort som man kunde göra tabeller av. Det var jobbigt att göra tabeller, men man gjorde det naturligtvis, och när man väl hade gjort sin tabell, oj vad man tolkade och tolkade. När man tittar på de där publikationerna så här efteråt, så är det klart att de var oerhört övertolkade. Men man tolkade dem i rätt riktning och på så sätt blev det en brygga mellan teori och social research.

Något som Lazarsfeld inte ville ha var en stor stab av folk som gjorde intervjuer. Då menade han att man skulle förlora kreativiteten. Det diskuterades väldigt mycket om man skulle göra som man gjort i Michigan och Chigaco universiteten, alltså sätta upp en riksomfattande intervjustab. Lazarsfeld var väldigt mycket emot det här och av goda skäl, tror jag. Jag känner till hur det är när man har en intervjustab som man måste försörja hela tiden; man tar in vilket projekt som helst, bara för att hålla intervjustaben igång. Det hela blir mera administration än forskning. BASR bevarade emellertid sin kreativitet på många sätt bl a genom att övertolka de små data man hade och inte skaffa sig de här stora dataseten. Med åren blev det allt mindre av marknadsundersökningar och mer samhällsundersökningar för BASR. Valundersökningar gjordes också.

Lazarsfeld hade en ganska självständig attityd till sina sponsorer och de som han skrev kontrakt med. Han sade, ”Ge mig pengarna; jag vet bättre än Du hur dom skall användas!” Han använde särskilt pengarna när det hela blev intressant – även om kontraktet kanske var slut, skulle man fullfölja en god idé. Det gällde då att få ett nytt kontrakt, som kunde betala för det här intressanta. Så han blev efter i redovisningen och i hans bittraste dag fick universitetet rycka in och rädda institutets ekonomi. Det gjorde man med viss glädje, för under åren som gått hade man insett att det här var en fin och riktig forskningstradition som man skulle ha i universitetet.

James Coleman arbetade vid BASR och skrev sin doktorsavhandling om fackförningsdemokrati tillsammans med Lipset. Juan Linz arbetade också där, men inte på amerikanska data. Han hade för sin avhandling fått tillgång till en stor västtysk intervjuundersökning som utförts i Köln, men som på ett ganska kommersiellt och trist sätt endast tabellerat ålder, kön och bostadsort. Det fanns ingen känsla för politisk dynamik, politisk teori eller den teoribildningen som då fanns inom politisk sociologi. Juan Linz gjorde därför en så kallad sekundäranalys av det tyska materialet, som sedan blev hans avhandling. Han gjorde detta under ledning av Lipset. Liksom tidigare Kingsley Davis, upptäckte dock Lipset snart att det fanns en annan kust i Amerika – västkusten. Berkeley och Stanford attraherade med sina livsstilar, med sina stora pengar, och man började köpa upp de goda sociologerna från universiteten på östkusten. Även andra sociologer hamnade där ute, inklusive Juan Linz.

Hur som helst fick jag alltså ta över handledningen av Linz's avhandling. Detta

betydde i realiteten att Linz handledde mig och att jag skötte den administrativa biten. Jag har aldrig läst en så bra avhandling som Linz'; det var synd att den inte fick den publicitet som den skulle ha fått om den publicerats som en bok. Istället finns den bara tillgänglig som en trycksak från University Microfilms (Linz 1959).

På sitt sätt och vis kom James Coleman och Juan Linz att bli de som bäst representerade den tradition som Merton och Lazarsfeld i vänskap och partnerskap hade utvecklat: nämligen att knyta levande teori, ofta av europeiskt slag, till hårda data. Teori blev på så sätt förankrat i ett källmaterial, som antingen bestod av hårddata från intervjuer eller av mjukare typer som arkivdata. Men data saknades aldrig och teorin var heller aldrig helt avlägsen.

Det var som sagt viktigt vid Columbia att betona det estetiska elementet i rapporterna. Man samarbetade också med en bokförläggare som hette Jeremy Kaplan och som var bra på det här. Han hade börjat ett bokförlag i Glencoe, Illinois som han kallade för The Free Press. Sedan köptes han upp av den stora McMillan och kom till New York, där blev vän med Merton och Lazarsfeld och många andra sociologer. Kaplan utvecklade ett elegant sätt att baka in tabeller i en text; de skulle inte hindra en från att läsa utan flyta i själva texten. Så man fick arbeta en hel del med det estetiska.

Det var väldigt många doktorander som jag var handledare för under mina år vid Columbia universitetet – över trettio stycken. Vi hade ju vårt sätt att sköta handledningen på, och i den allmänna instruktionen (som jag åtminstone undertecknade) stod det att: "När Du tror att Din avhandling är färdig, då är det två månader kvar – för att bygga upp det språkliga och göra det hela elegant och läsbart också för andra än Dina professorer." Så det estetiska var en väldigt viktig del utav det här; vi ville ha världsliga människor som man kunde skicka ut i världen och som kunde skriva elegant. Det fanns också hänvisningar till klassiker i alla texter. Mina bästa doktorander var Terrence C Hopkins, Charles Kadushin och Imogen Seger. Två doktorander skrev avhandlingar om Sverige på basis av Sifo-data: Nechama Tec och Murray Gendell.

Förra året åt jag lunch med Irving Louis Horowitz från Rutgers University och en student till C. Wright Mills, och vi pratade lite om det gamla Columbia och vad som hänt med sociologin sen dess. Horowitz har skrivit en bok om det här, och man skulle kunna sammanfatta hans argument att sociologin fragmentiserats och att man förlorat den gemensamma kärnan. Han redigerar också en tidning som heter *Society*, som är en slags allmän samhällsvetenskaplig tidning; och han sa att han inte längre kan göra ett nummer som är enbart fyllt med artiklar av sociologer. Helheten i sociologin har gått förlorad, menade han, och jag tror att han har rätt i det.

Jag tyckte sociologin var en härlig vetenskap på 40-talet när jag började studera, och jag var en oerhörd entusiastisk sociolog på 50-talet. När *American Sociological Review* kom i brevlådan så kastade jag allt annat åt sidan och började läsa den. Idag kommer den också med posten, men jag måste bekänna att det kan gå veckor, ibland månader, innan jag sätter mig ned och läser någon artikel. Vad är det som har hänt? Det kanske inte är något som hänt med mig, utan snarare något som har

hänt med vår vetenskap. Vi har på något sätt tappat den där gemensamma kärnan, som gör att man vill läsa alla slags artiklar. Den gemensamma kärnan innebar bl a att man kunde knyta an till traditionen från Weber och Durkheim och finna en slags gemensam tråd i alla dessa underbara ämnen, som finns på sociologins stora fält. Men så är det alltså inte idag.

Något annat som var karaktäristiskt för sociologin på den tiden var blandningen av hårda och mjuka data. Det var inte bara hårda data i Columbia rapporterna. Idag analyseras data på ett sådant sätt att man kan se om en avhandling är skriven i Michigan eller i Wisconsin. Det märks med detsamma att de kommer från ett speciellt universitet; men så var det inte på min tid.

Övertolkning av data utgör i min uppfattning ett charmerande drag om övertolkningen går i rätt teoretiskt riktning. Vid Columbia gjorde man sådana övertolkningar men där fanns också en anknytning till det dynamiska amerikanska samhället – särskilt till marknadens och mediernas problematik. Det var alltså inte civilsamhällets problematik som gällde, vilket hade varit fallet i Chigaco, eller statens problematik, som ju är fallet idag vid Stockholms universitet. Just detta att man hade anknytning till det mest rörliga och dynamiska i det amerikanska samhället – till medierna och marknaden – gjorde att sociologin fick en ordentlig närvaro i nuet.

Som jag tidigare nämnde, så kom jag till Columbia dels med bagage från mellanvästern, dels med bagage från Sverige. Bagaget från Sverige var den logiska positivismen. Jag var mycket imponerad av Anders Wedberg; det skulle vara hypotes och hypotesprövningar, reliabilitet och variabilitet i det hela. Jag hade också skrivit en liten bok innan jag kom dit som hette *Theory and Verification in Sociology* (1:a uppl. 1954, 2:a uppl. 1963), som de tyckte ganska mycket om vid Columbia. Den innehöll ett forskningsprogram som gick ut på att man skulle ta hela det här underbara ämnet som ju sociologi är, och försöka sätta in det under ett mindre antal gemensamma teoretiska principer, från vilka man sedan kan härleda ett antal hypoteser av vilka några kan testas. Man skulle på så sätt få en axiomatisk teori i sociologin. Det där visade sig dock vara svårt att vidareutveckla. Dessutom hade jag också den stora lyckan att när jag anlände till Columbia, så sa de ungefär så här till mig: ”Du som kommer från Europa och kan alla språk, du får ta hand om undervisningen av klassikerna.”

Jag var naturligtvis medveten om klassikerna; jag hade läst en del av dem och Segerstedt i Uppsala, som var min professor, hade tvingat oss att läsa Sorokins lärobok i sociologisk teori, mm (Sorokin 1928). Men det var alldeles fel att jag var expert på klassikerna. Jag protesterade naturligtvis och sa att jag kan inte alls alla språk och jag kan inte alla dessa klassiker – men det trodde de inte på, utan tog det som ett utslag av europeisk blygsamhet. Jag tvingades därför att lägga väldigt mycket av mitt eget arbete åt sidan och istället ägna mig åt klassikerna. Det gjorde egentligen mitt eget forskningsprogram ännu tyngre, eftersom jag nu fick mycket mera klart för mig den stora rikedom som fanns i vårt fält. Det blev också svårt att passa in mina egna tankar, som kretsade kring ett antal lagliknade satser, i all denna rikedom.

Jeffrey Alexander har skrivit en serie böcker i sociologisk teori, och i en av dessa

använder han de första femtio sidorna till att slå just ihjäl min idé om neopositivistisk sociologi som jag trodde på 50-talet (se särskilt Alexander 1982, I:3, 6–8). Jag tror att det ligger en del i vad han sa, men på äldre dagar har jag ändå börjat undra om det inte skulle vara möjligt att utarbeta någon variant av logisk empiricism – en slags modifierad positivism – för att få lite styrrel på sociologin. Det är möjligt att jag försöker komma tillbaka till detta, innan min tid är slut.

Jag tyckte alltså att det var svårt i vissa avseenden att vara vid Columbia. En annan som tyckte det var svårt var Andrzej Malewski från Polen. Han hade en annan bakgrund än jag – av positivistiskt tänkande från Polen – men han var helt inställd på det här att man skulle använda systematiska och satsliknande teorier inom sociologin. Han tyckte också det blev väldigt svårt i USA – så där satt vi med våra problem. Vi hade lite olika lösningar på hur man skulle lösa det här som var svårt. En av Columbia-professorerna blev min hustrus älskare – och då tyckte jag inte att det var roligt vid Columbia längre. Andrzej Malewski tyckte inte heller det var så skönt efter ett tag och begick självmord. Så våra projekt slutade på olika sätt.

Jag tänkte avsluta med att säga något som jag inte kan intellektuellt redogöra för, nämligen om den stämning som fanns där vid Columbia mot slutet och den stämning för vilken man lämnar den här typen av verksamhet. Jag skrev ibland poesi på den tiden och jag skrev på engelska eftersom min engelska den tiden var betydligt bättre än min svenska. Här kommer ett litet stycke från 60-talet som jag kallar ”The Social Theorists”:

In a postponed departure
announced by loudspeakers
in an air terminal
I meet Andrzej Malewski
The comfort of the familiar embraces us
we laugh and we drink
and we talk of new found lands

Only our past is a sure destiny
(though open to interpretation)
Goodbye goodbye to academe!
We are the alumni
the eternal students
(surprise surprise!)
who have found their form
managers of decisive projects
at home in the huge county of the world
worldly members of mankind
Straight through us
the roads are plain and independent:
nous considerons des faits sociaux comme des choses

Yet
at the runway's point of no return
is a philosophy of indecision
an appealing system of faithlessness
a many-splendoured thing to celebrate
and toast and praise
We lose the origin of a coordinate system
our latitudes and longitudes
have no homely Greenwich
or secure North Pole
the tales of our travels do not well relate
Man merkt keine Absicht
no unbreakable love
no worthwhile conspiracy
doch wird man nicht verstimmt

Into new languages translates our life
letters before A and others after Z
In friendly anomie
we laugh and drink to our new found lands
and death stands near waiting
and flights depart and flights arrive routinely

Referenser

- Alexander, Jeffrey. 1982. *On Theoretical Logic in Sociology*. 4 vols. Berkeley: University of California Press.
- Allardt, Erik. 1994. *Political Sociology as a Crucial Element in an Intellectual Autobiography*. Research report No. 228. Helsingfors: Department of Sociology, University of Helsinki.
- Anderson, Bo. 1988. *Essays on Social Action and Social Structure*. Uppsala: Department of Sociology.
- Barber, Bernard. 1952. *Science and the Social Order*. New York: the Free Press.
- Bell, Daniel. 1960. *The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties*. New York: The Free Press.
- Berger, Joseph, Morris Zelditch och Bo Anderson. 1966–72. *Sociological Theories in Progress*. 2 vol. Boston: Houghton Mifflin.
- Coleman, James S. 1990. "Columbia in the 1950s", 75–103 i Bennet M. Berger (red.), *Authors of their Own Lives*. Berkeley: University of California Press.
- Cooley, C.H. 1902. *Human Nature and the Social Order*. New York: Scribners.
- Cooley, C.H. 1909. *Social Organization*. New York: Scribners.

- Crothers, Charles. 1996. *The Postwar 'Columbia Tradition' in Sociology: Its Cognitive Commonalities and Social Mechanisms*, Stockholm University, Department of Sociology, Work-Organization-Economy Working Paper Series nr. 38.
- Dahrendorf, Ralf. 1968. *Essays in the Theory of Society*. Stanford: Stanford University Press.
- Galtung, Johan. 1969. *Theory and Methods of Social Research*. Oslo: International Peace Research Institute.
- Giddings, Franklin. 1896. *The Principles of Sociology*. New York: Macmillan.
- Horowitz, I.L. 1994. *The Decomposition of Sociology*. New York: Oxford University Press.
- Kommarowsky, Mirra. 1967. *Blue-Collar Marriage*. New York: Random House.
- Lazarsfeld, Paul F. 1993. *On Social Research and Its Language*. Red. Raymond Boudon. Chicago: University of Chicago Press.
- Lazarsfeld, Paul F., Marie Jahoda och Hans Zeisel. 1933. *Die Arbeitslosen von Marienthal*. Leipzig: Hirzel. (Eng. övers. 1971, Mariental).
- Lintz, Juan. 1959. *The Social Basis of Political Parties in West Germany*. Doctoral dissertation, Department of Sociology, Columbia University.
- Lipset, Seymour Martin. 1950. *Agrarian Socialism: The Cooperative Commonwealth Federation in Saskatchewan. A Study in Political Sociology*. Berkeley: University of California Press.
- Lipset, Seymour Martin, Martin A. Trow and James S. Coleman. 1956. *Union Democracy*. New York: The Free Press.
- Lipset, Seymour Martin. 1964. "The Biography of A Research Project: Union Democracy", 96–120 i Phillip Hammond (red.), *Sociologists at Work*. New York: Basic Books.
- Lister, Louis. 1960. *Europe's Coal and Steel Community: An Experiment in Economic Union*. New York: Twentieth Century Fund.
- Lynd, Robert S and Helen Merrel Lynd. 1929. *Middletown: A Study in American Culture*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Lynd, Middletown. 1937. *Middletown in Transition: A Study in Cultural Conflicts*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Lynd, Robert. [1939] 1970. *Knowledge for What? – The Place of Social Science in American Culture*. Princeton: Princeton University Press.
- Malewski, Andrzej. 1967. *Verhalten und Interaktion*. Tübingen: J.C.B. Mohr.
- Marcuse, Herbert. 1964. *One-Dimensional Man*. Boston: Bacon press.
- Mead, George Herbert. 1964. *On Social Psychology: Selected Papers*. Red. Anselm Strauss. Chicago: University of Chicago Press.
- Merton, Robert K. 1968. *Social Theory and Social Structure*. Enlarged ed. Glencoe, IL: The Free Press.
- Merton, Robert K. 1984. "Socially Expected Duration", 262–83 i W.W. Powell och R. Robbins (red.), *Conflict and Consensus*. New York: The Free Press.
- Merton, Robert K. 1998. "Working with Lazarsfeld: Notes and Contexts", 163–211 i Jacques Lautmann och Bernard-Pierre Lécuyer (red.), *Paul Lazarsfeld (1901–1976)*. Paris: l'Harmattan.

- Mills, C. Wright. 1959. *The Sociological Imagination*. New York: Oxford University Press.
- Parsons, Talcott. 1937. *The Structure of Social Action*. New York: McGraw-Hill Company.
- Ross, E.A. 1901. *Social Control*. New York: Macmillan.
- Selznick, Philip. 1949. *TVA and the Grass Roots*. Berkeley: University of California Press.
- Small, Albion and George E. Vincent. 1894. *An Introduction to the Study of Society*. New York: American Book Company.
- Sorokin, Pitirim. 1928. *Contemporary Sociological Theories*. New York: Harper & Brothers.
- Sorokin, Pitirim. 1937–41. *Social and Cultural Dynamics*. 4 vols. New York: American Book Company.
- Stzompka, Piotr. 1986. *Robert K. Merton: An Intellectual Profile*. London: Macmillan.
- Sumner, William Graham. [1909] 1959. *Folkways*. New York: Dover Publications.
- Thrasher, Frederic. 1927. *The Gang*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wirth, Louis. [1928] 1969. *The Ghetto*. Chicago: University of Chicago Press.
- Zetterberg, Hans. 1952. *A Semantic Role Theory. Its Formulation, a Preliminary Test, and Some Implications for Social Responsibility*. Fil. lic. avhandling i sociologi, Uppsala Universitet. Uppsala: Akademisk Maskinskrift.
- Zetterberg, Hans L. 1954. *On Theory and Verification in Sociology*. Stockholm: Almqvist & Wiksell. 1963 utkom "A Much Revised Edition" på Bedminster Press, Totowa, New Jersey; 1964: Third Enlarged Edition, Bedminster Press, Totowa, New Jersey; 2002: an ed. with a new introduction by the author, Transaction Publishers, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.). En version på svenska utkom 1971 i Uppsala på Argos under titeln *Om teori och belägg inom sociologien*.
- Zetterberg, Hans L. 1962. *Social Theory and Social Practice*. New York: Bedminster Press.
- Zetterberg, Hans L. 1997. *Sociological Endeavor, Selected Writings*. Richard Swedberg och Emil Uddhammar (red.). Stockholm: City University Press.
- Zetterberg, Hans L. 2009–2013. *The Many-Splendored Society: Surrounded by Symbols (vol. 1); An Edifice of Symbols (vol. 2); Fueled by Symbols (vol. 3); The Pursuit of Knowledge (vol. 4)*. Scotts Valley CA: POD by CreateSpace.